

LEFAPHA LA THUTO LA GAUTENG
DITLHATLHOBO TSA MAKGAOLAKGANG

SETSWANA PUO YA NTLHA
SEEMOGODIMO
(Pampiri ya Bobedi)

POSSIBLE ANSWERS OCT / NOV 2006

KAROLO YA A
MABOKO

POTSO 1

1.1	Lefatshe ka bophara go lelelwa borre ba e a reng ba ile majako ba ele ruri	(2)
1.2		
1.2.1	Neeletsano / Ngamele.	(1)
1.2.2	Maloba	(1)
1.3	Kwa lapeng la kgosi / Ntlokgolo mo motseng / Kwa kgosing.	(2)
1.4	Mothofatso	(1)
1.5	Ga ba boele gae / Ba nna makgwelwa / Ba lebala magae.	(1)
1.6	Ba komediwa ke noga e senang leina. Ba mediwa ke noka e sa itsiweng E sa le ba laetse go tla bowa Le motlha ono ga re itse. (E le nngwe fela)	2x1=(2) [10]

POTSO 2

Selelo sa mmoki – MCD Mogotsi

2.1		
2.1.1	Ke motsofe / o tsofetse / O godile / Ke motho wa bogologolo / Mogodi.	(2)
2.1.2	A re tlogela re tsutsubane / malatsi a ntlodile / Botsofe, o mpogisetsang ke sa rate go tsofala?	(2)
2.1.3	Nnyaya. A fetile a sa mo rerisa / A ntlodile ke sa a bona.	(3)
2.1.4	Nnyaya	(1)
2.1.5	Ga di a itsheka mo tlhaloganyong / Ga a kgone go gakologelwa le dilo tse di mo diragaletseng. / O tlhoka le ke go tla ka karabo e lobaletse.	(2)

2.1.6	(a) Tlhatlhaganyo ya bokao	(1)
	(b) A ntlodile A fetile	(1)
2.1.7	Mothofatso	(1)
2.1.8	Mothofatso ke sekapuo se mo go sona dilo tse di sa tsheleng di fiwang maikutlo a setho (ela tlhoko dikarabo tsa baithuti)	(2)
		[15]
2.2		
2.2.1	Kwa marung/legodimong / Kwa go Mmopi.	(1)
2.2.2	Mmoki o hutsafetse/o utlwile botlhoko / O eletsa botshelo jwa selegodimo.	(1)
2.2.3	Mmoki o hutsafadiwa ke mathata a botshelo jwa lefatshe le le ka kwano	(2)
2.2.4	Ee, ntle le molao go a tlotlanwa / ga go supanwe ka menwana / Ga ba jane ka meno / Ga go tthalwe.	(3)
2.2.5	Ga go na tthalano teng	(2)
2.2.6	Tlhatlhaganyo ya lefoko / bokao / Tlhatlhaganyo.	(1)
2.2.7	Ke fa thulaganyo ya mafoko a mela e mebedi e tshwana / Ke fa mela e bopegile ka go tshwana	(2)
2.2.8	Go sa utlwane/go ilana / go lwa / go betsana ka noga e utlwa.	(2)
2.2.9	Neeletsano	(1)
		[15]
2.3		
2.3.1	Dilo tsothe tse di kgoreletsang lerato di tlogelwe	(2)
2.3.2	Lerato ke kabelo/mpho e e tswang kwa Modimong	(2)
2.3.3	Ga lo na melelwane / Lo sa leba mmala.	(2)
2.3.4	Tlhatlhaganyo ya lefoko / Tlhatlhaganyo.	(1)
2.3.5	Lo ka Lo ka	(1)
2.3.6	Ke go gata ka iketlo gore o se utlwiwe ke ope / Ke go nanaba / Go gata ka menwana.	(2)
2.3.7	Lorato ke pula ya modimo	(2)
2.3.8	Mothofatso – Lo be lo gate ka ditsetsenkwanne Lo tshotse masego a badimo (ela tlhoko mela 2, 6, 7 le 8)	(3)
		[15]

- 2.4
- 2.4.1 Medupe ke pula e e nang e sa emise. / Pula e e nang ka iketlo / tidimalo. (2)
- 2.4.2 Mothofatso (1)
- 2.4.3 (a) Maru a borwa a betana loaping
(b) A botsana ka tidimalo lobelong
mela 5, 7, 10 2x1=(2)
- 2.4.4 Tlogelo (1)
- 2.4.5 Fatsheng (1)
- 2.4.6 Ke go timelelwa / Go sa gopole / Go lebala. (2)
Go bua ka pelo / Go bua thata. (2)
- 2.4.7 E tshoswa ke maru a phetheselang kwa setlhoeng / E tshoswa ke pula e e
tlang. (2)
- 2.4.8 Morumo o o pataganeng.
lewatleng
setlhoweng. (2)
- [15]
[40]

KAROLO YA B
TERAMA

POTSO 3

Dintshontsho tsa lorato – L.D. Raditladi

- 3.1
- 3.1.1 Ponalo (1)
- 3.1.2 Mmamotia (1)
- 3.1.3 Kwa ntlong ya ga Sakoma / kwa ga Sakoma. (1)
- 3.1.4 Ga a yo mo ntlong o ile kwa go Ponalo (1)
- 3.1.5 Phane o ne a romilwe ke Ponalo go tla go mmita / O ile go utlwa se a se
bilediwang. (2)
- 3.1.6 – Go ne go sa tlhokege / Nyaa. O ne a setse a thalositse fa pele ga Ponalo
gore Mmamotia ke mosadi wa gagwe wa ka moso.
– Ee. O ne a ya go rarabolola bothata jwa gagwe le Ponalo. (3)
- 3.1.7 Ke la gore Ponalo o fitlhetse Mmamotia mo lelapeng la ga Sakoma. (2)
- 3.1.8 Go tla go bua le Sakoma ka puo ya lerato ka a sa tlhole a mo rata. (2)

- 3.1.9 Sakoma o ne a mo notlelela/bofa setlatla sa mojako wa ntlo gore a se kgone go tsamaya. (2)
- 3.1.10 Ba ne ba le mmogo kwa moletlong, mme ya re fa ba phatlaladiwa mmui B a tsamaya le Sakoma kwa mokgorong wa gagwe. (2)
- 3.1.11 Ke legamma (mosadi yo o iseng a tlhakanele dikobo le monna) (2)
- 3.1.12 O raya gore mmui B o ratana le monna yo o ratanang le ena ka jalo o thuba metse ya batho. (2)
- 3.1.13 Ga go tlhaloganyesega le go dumelesega. Go tilwe Mongwato le Mofaladi ga ba a tshwanela go ratana/nyalana, ka jalo batsadi ba mmui B ba ne ba tshwanetse go mo lemosa se. (3)
- 3.1.14 Sebopeng le Poloko (2)
- 3.1.15 Ka gonne mmui A le ena o itlisitse mo monneng. (2)
- 3.1.16 Sakoma o ne a mmolaya gonne a tshabisitse Mmamotia, mme a mo latlhela kwa go Kalafi. / O ne a bolawa / A tlhokafala. (2)

[30]

KGOTSA

(Dikarabo tsa baithuti di sekasekwe)

- 3.2 Ee, kgosi Sekgoma o na le tolamo.
- RraSakoma o ya go kopa thuso kwa go kgosi Sekgoma
  - Kgosi Sekgoma o reetsa RraSakoma mme ena o kaya se a se utwileng mo motseng gore Mmamotia ga twe o tshabile ka a bolaile Ponalo e seng jaaka ena RraSakoma a re Kalafi o ile le mosadi wa bona ba sa mo rebola, e bile a re Kalafi ke ena a bolaileng Ponalo.
  - Kgosi e mo tsibosa gore ke mosupi yo o tletseng.
  - RraSakoma o kaya mo go kgosi fa a sa emele ngwana wa gagwe, mme kgosi o mo tshepisa go bitsa Kalafi jaaka ena RraSakoma a lopa.
  - Le fa kgosi Sekgoma a buile le RraSakoma fa a le nosi o kaya fa a tla kgalema Sakoma gore a utlwe.
  - Ga (kgosi) a tseye ditshwetso a le esi, morago ga go buisana le RraSakoma o bitsa morongwa go ya go bitsa dikgosana tsotlhe go tla go sekaseka kgang e.
  - Sebopeng le ena o ya go bona kgosi Sekgoma ka la gore o batla Mmamotia a tle gore molato wa bona o tle o bitiwe.

- Kgosi Sekgoma o mmotsa gore a o batla Kalafi kana Mmamotia.
- O tshepisa gape le Sebopeng gore o tla batla Mmamotia, ga a tseye matlhakore.
- Mo puong ya gagwe a le nosi, o bua fa RraSakoma le Sebopeng ba mo pakile, mme fela o kopa badimo ba gaabo gore ba ko ba mo thuse a se nne molema kgotsa go tsaya matlhakore.
- Mo khuduthamageng o kaya sentle se RraSakoma le Sebopeng ba se batlang, mme o kopa khuduthamaga go mo akantsha se. O neela yo mongwe le yo mongwe wa khuduthamaga tšhono ya go tshwaela.
- Le fa leina la ga Kalafi le umakiwa mo bosuleng ga a mo emelele jaaka e le mongwe wa losika lwa bogosi.
- Morago ga go lomaloma kgang e, kwa bofelong kgosi Sekgoma o dumalana le tshwetso ya gore boraro jo e bong Sakoma, Kalafi le Mmamotia ba senkiwe go tla go sekisiwa.

KAROLO YA C
PADI

POTSO 4

Masaikategang a magodimo – J.M.K Mekgwe.

4.1		
4.1.1	Moithui	(1)
4.1.2	O ne a re a mo tlhokomelele ngwana / A leka go bua mme a ntsha leina la Rankelenyane.	(2)
4.1.3	Rre Sehume / Bra White	(1)
4.1.4	Khuduga / Lepodisa le le tshabegang mo motseng.	(1)
4.1.5	Taudiarora	(1)
4.1.6	Taudiarora e ne e le lepodisa le le neng le tshabega Ngwana o ne a itewa fa a ka umaka leina la gagwe	2x1=(2)
4.1.7	RreSehume o ne a thuntshiwa ke mapodise ka ntlha ya fa a ne a ngwega kwa kgolegelong.	(2)
4.1.8	Rrankelenyane	(1)
4.1.9	Go beeletsa dipitse mmogo	(2)
4.1.10	Nnyaya. Rrankelenyane o itsalantse le rre Sehume ka maikaelelo a gore fa lesego le ba wetse boobabedi a mo jabetse. Ee. Ba ne ba tshepana pele ga go fenya ga pitse ya bona.	(3)
4.1.11	Go bolelela mogatse ka tiragalo ya kwa dipitseng jaaka fa Rrankelenyane a mo tsieditse. (ela tlhoko dikarabo tsa baithuti).	(2)

- 4.1.12 (a) E ka ne e le ka ntlha ya fa a ne a gateletswe ke ditlhabi.
 (b) E ka ne e la ka ntlha ya go palelwa ke go upulola sephiri ka ntlha ya fa maru a ne a thibile. / Ka ntlha ya fa go twe go na le Taudiarora. 2x2=(4)
- 4.1.13 Ke go robala le dikgogo, mme a sa begele moagisani wa gagwe dikgobalo tsa ga mogatse. (2)
- 4.1.14 Kgang nngwe le nngwe e e diragalang ka lelapa la gagwe o e itsise moagisani, mme kgang e e masisi, e a tlhokang motshegetsu mo go yona ga a e itsise MmaSedumo. (2)
- 4.1.15 Dilo tse di fitlhegileng mo go bona di na le batho ba ba di tlhodileng. / Dilo tse di fitlhegileng mo batheng Modimo o a di Senola. (2)
- 4.1.16 Bogodu ga bo thuse.
 Letsogo la molao le le leele.
 Menomasweu polaya e tshega.
 Se tshepe tsala (E le nngwe fela).
 (A dikarabo tsa baithuti di elwe tlhoko). 2x1=(2)
- 4.2 (A dikarabo tsa baithuti di sekasekwe)
 Khuduga fa e sa le a digela thupiso ya gagwe ya bopodisa a ntse a le mo motlhaleng wa ga Rrankelenyane. Ka a ne a itse gore botalelalerole, ba ba tlhagiseditseng Kgosi kotsi, o amana le bona, e ne ya re morago ga go thunya Lebogang, a leka go puruputsa dikgetse tsa gagwe ka maitlhommo a go ka fitlhelela motlhala. Rrankelenyane fa morago ga go utlwela gore lepodisa le mo diphateng tse di bolelo mme Lebogang ena o di tlotla le badimo, a tsena ka lenga la seloko. Monnamogolo Retlamoreng o ne a utlwela baesekele ya gagwe kwa mapodiseng. Khuduga o ne a e tlhaba leotwana ka maikaelelo a go anya sengwe mo go monnamogolo. Ke nnete monnamogolo o ne a thathologa jaaka tlhale. O ne a kaya fa go le ntlo gaufi nae, e e se keng e tshujwa dipone fa e se fela ka matsha. Khuduga o ne a etela ntlo e o e kaetsweng ke monnamogolo mme a fitlhela a rwele bosigo bosele ka tlhogo. Ga a ka a fitlhela Rrankelenyane ka a ne a setse a tsene ka lenga la seloko morago ga go utlwa ka lesa la ga Lebogang.

[30]

Ka letsatsi le lengwe Khuduga o ne a jela Mmoni nala kwa tirong. Mmoni a mo tlotlela ka banna ba babedi ba ba tshwanetseng go romelwa kwa West Chest, e bong rre Retlamoreng le yo mongwe. Khuduga a nna le kgatlhego mo monneng yo mongwe yo o nnang kwa matlong a a fa dinaong tsa thaba. A nna le kgatlhego mo monneng wa manno a a fetotsweng. A kopa faele e e tshwereng aterese ya gagwe ya bogologolo a tsamaisa matlho le maina. A fitlhela e mmega jaaka ya ntlha Rodney Gobuamang.

Palo ya ntlo e le e o kileng a e kaetswa ke monnamogolo Retlamoreng. A ya go tlotla le rre Baleseng mme a utlwa gore o ba rwala ka Amalense go ya kwa West Chest fa a setse a fokoditse tiro ka ura ya boraro. Morwesi o ne a mo latola mme ena a tlola legora ka kwa morago. Khuduga o ne a eme ka mmotokara wa mapodise fa gautshwane mme ya re fa ba mo latola o tswa fa a ne a itshubile gona. A itse gore ga go kwa a ka tlholang a batlela gona – di mo feletse marutsheng. A ikgomotsa ka le le reng – o tla sekwa ke ditshoswane. [30]

100